

Türsük bilen oýun etme / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar

написано kitapcy | 26 января, 2025

Türsük bilen oýun etme / satiriki hekaýa TÜRSÜK BILEN OÝUN ETME

Özüňiziňem bilşiňiz ýaly, ýatymlaýyn okuwlarda «sallahlaram», «öýlenenlerem» ýetik. Öýlenenler-ä şenbe günü giçlik öýüne gaýdýar, sallahlaram tutuş okuw ýylyny mekdepde geçirýär. Çapyksuwar Selahatdinem meniň ýaly sallah. Ýekşenbe gününüň agşamy zalda hemişeki ýaly eşiklerimiz paýlanýar.

Zala gözegçilik edýän işgär:

– Geliň, eşikleriňizi alyň! – diýip gygyrды.

Kirlän eşiklerimizi berip, ýuwulanlaryny alýarys. Eşikler bulaşmasyn diýip, her kim öz eşigine ýa-ha reňki çykmaýan galam bilen san belgisini ýazýar, ýa-da sapak bilen tikip adyny ýazýar.

Her kimiň halamaýan bir işi bolýar. Selahatdiniňem halamaýan işi eşige at ýazmak. Hiç ýazmaýar. Egninden kirli eşiklerini çykaryp orta zyňaýýar. Ýuwan eşikler paýlananda-da ýerinden gozganmaýar. Hemmeler öz belgilenen eşiklerini alyp bolansoň:

– Galanlary-da meňki! – diýip, ortada näme eşik galan bolsa, barsyny düýrläp alýar.

Beýtmek barypýatan çapawulçylyk ahyry!

Kämahal ýuwan eşikler paýlananda, eşik galmandygy üçin hiç zat alyp bilmeýär, kämahalam gujagy doly eşikli gelýär. Ýöne bular özünkimi, dälmi, belli däl. Bir topar belgisiz eşikler...

Soňam alan eşiklerine seredip, geň galýar:

– Eý waý, meniň bular ýaly köýnegim ýog-a!..

Şol gün agşam ýuwan eşikler paýlananda, ýene iliň soňundan gitdi. Eli boş dolanyp geldi. Ol:

– Elýaglygam galmandyr! – diýdi.

– Arassa eşigiň yokmy?

– Bar, diňe türsüгим yok...

– Men saňa türsük beräýerin.

– Seňki maňa bolmaz.

At münjek bolsaň, türsük bilen balagyň gowy bolmaly. Türsük bilen balak bile biten ýaly çapyksuwanyň buduna, aýaklaryna ýapyşyp durmaly. Çapyksuwarlar gowy bilýändir, eger türsük bilen balak bijaý bolsa, at münmek kyn bolýar. Şeýle ýagdaýda dagy at münäýseň, gidip baryarkaň türsügiň düýrlenip, ýygrylyp, ýazylyp gün bermeýär, türsük dar bolsa gysýar, giň bolsa düýrlenip büzülyär. Şonuň üçin çapyksuwanyň türsükdir balagy ylaýyk ölçeginde tikilen bolmaly.

Selahatdin pikirlenmäge başlady. Şol günün ertesi generallaryň biri ýörite gözden geçirişe gelip, aýlawda çapyksuwarlaryň taýýarlygyny barlap görmelidi. Asyl ol şoňa gynanyp otyrды... Selahatdin kärine-de jany-teni bilen ýapyşýan oylan. Ýeke türsük sebäpli şowsuzlyga uçrasy gelenok.

Iki bolup oýlandyk, ölçerdik, belli karara geldik. Birdenkä Jemal ýadyma düşdi. Jemalyň boýy-syny Selahatdin bilen des-deň. Selahatdin:

– Jemal bermäýmese – diýdi.

– Nätdiňaý muny, bir türsük bilen näme bolýarmyş, ýeke günlük berse bolýar.

Jemal dünýäniň iň teti çagasy. Ol günde megerem ýigrimi gezek dagy elini ýuwýar. Egin-eşiginde dagy ýeke tegmil görmersiň. Üstesine-de gysyk... Hawa, ol öz türsüğini başga birine beräýmez.

– Nämä gerek o saňa?

– Walla bilemok, mojuk ýeri.

Bularyň bireм at münmekden okadýan mugallymlary bar.

Podpolkownik mugallym juda gaharjaň adam. Kursdaşlary bireýýäm general bolup giden bu gaharjaň podpolkownik at münmeli diýilse duran ýeri. At münmekden ýaňa onuň endamynda iki-üç ýerinden döwülmedik ýeke süňki ýok. Aýak, gol, gapyrga, hemme süňki döwüm-döwüm.

Ol ýörände-de döwük süňkleri şatyrdaş ses edýär. Podpolkownigiň bar ünsi atşynaslykda jemlenipdir...

Bu podpolkownik gözden geçirişe gelýän generala talyplarynyň elinden gelýän ähli hünärlerini görkezmekçi bolýar. Ol ökde talyby bolandygy üçinem Selahatdini has eý görýär.

– Näme ederis indi?

– Bir gezeklikçe Jemaldan dilemeli bolýar.

Selahatdin podpolkownigi generalyň öňünde, özüni-de podpolkownigiň öňünde ýüzügara edesi gelenok.

Jemalyň ýanyna gidip haýyş etdik. Jemal:

– Aý nätdiňizaý muny, gardaşlar. Türsük berilýän zat däl-ä, how! – diýdi.

– Näme bolýarmyş bereňde?

– Näme bolýarmyşam diýýäňmi? Seň geýen türsügiňi soň men başyma ýapaýynmy?

Durup bilmedim:

– El süpürýän esgi edip ulanaý – diýdim.

– Walla bolmaz. Kyn görmäň, oglanlar. Başga zat sorasaňyz bereýin. Ýöne türsük bir diýmäň.

– Gözden geçiriş geçýänçelaý.

– Ýok, ýogow, gardaş. Derleýäň-ä sen... Ata münmeli borsuň, Derläňsoň türsügi geýip boljakmy.

– Ýuwduraýmaly bor-da.

– Ýuwduranyň bilen çapyksuwaryň deri gider öýdýäňmi?

– Sataý onda!.. Näçä bahaladýan bolsaň, puluny bereli.

Sat diýseňem satanok. Ýoldaşyna geýilen türsügini satypdyr adyna galmajak bolýar.

– Aýyplaşmaň, türsügimi berip biljek däl. Başga zat bolsa...

Jemalyň ýüzüne dikanladym:

– Seret, soň ökünersiň.

Ol näme diýjek bolýanyma düşündi öýdýän.

Soňky sapakda, hemmeler sapakda otyrka biz Selahatdin bilen zala çykdyk. Jemalyň şafyny açdyk. Ol eşiklerini düwünçege salyp goýýar. Düwünçeği açdyk. İçinde ýekeje türsük bar eken. Başga hiç zat ýok. Rezinli däl, ilikli türsük. Selahatdin türsügi aldy. Bir kagyza atyň kellesini çekdim, aşagyna-da

“Altyn nal bandasy” diýip ýazdym. Kagyzy düwünçegiň içine saldym.

Adam ýaly soralarda bermese, şeýtmeli bolýar-da!

Ertesi gün seretdim. Jemala hiç zat bolmadyk ýaly. Diýmek ol türsüginini alanymyzdan habary ýok. Düwünçegini açyp görmändir. Çapyksuwarlar daň säher bilen Aýazaga gitdiler. Olar ýapyk aýlawda taýýarlyk derejelerini görkezmeli. Biz pyýadalaram “Ebedilik azatlyk” depesine türgenleşige gitdik.

Agşam ýatakhanamyza dolanyp geldik. Çapyksuwarlar heniz gelmändir. Biz naharhana girenimizde çapyksuwarlar geldi. Biraz wagt geçenden naharhananyň aňry başynda goh turdy. Selahatdiniň sesini eşitdim:

– Aýt bol, kimiň türsügidi? – Ol Jemalyň kellesine noýbaly tabagyny geýdirip gygyrýardy: – Aýt bol, kimiň türsügidi?

Onuň elinden Jemaly zordan aldyk.

– Näme boldy, how?

Selahatdin gürrüň berdi:

– Ir bilen şol ilikli türsügi geýdim. At münüp Aýazaga gitdik. Ýolda bildirip durmady. Aýlawda girende generalam geldi.

Podpolkownigiň gözleri uçganaklap dur... Gidip barýarkam türsügimiň syýy düýrügip başlady. Soň bir gysym boldy-da, satanymyň arasyna girdi. Podpolkownik bizi atdan düşürmezmi diý? Düşdük. Atlar ýanymyzda dört nala geçen badyna böküp ata münäris öýtdük. Men atdan bökenimde türsügiň iligi gopaýmazmy! Gardaş, türsük sypyrylyp injigime çolaşdy duruberdi... atym meň ýanyma geldi. Böküp münjek bolýaryn, aýaklarymyň arasyny açyp bilemog-a... Hemmeler atyna münüp gözden ýitdi. Diňe men galdym. Dergazap bolan podpolkownigiň süňkleri şatyrdaş başlady. Atlar aýlawy bir gezek geçip ýanyma geldi. Men öňe omzap, aýaklarymy açjak boldum. Gardaş, aýagyma çolaşyp ýatan türsügimi ýokaryk çekip bilmesem näme... Masgara boldum. Seretdim bolanok, at ýanymdan üçünji gezek geçende aýagymy açman özümi öňe zyňdym. Şo zyňşyma aýagymyň arasyny açyp bilmändigim üçin atyň üstünde oturyp bilmän, aňyrsyna düşdüm. Gözümem atda. At ýene bir gezek ýanymda geçende, ýene özümi okladym, bu gezegem aňyrsyna düşdüm.

Şeýdip özümi zyňyp dursam diri-bitewi ýerim galjak däl. Generalyň nebsi agyryp:

– Ýoldaş podpolkownik, näme bolýar bu ýigide? – diýdi.

Men bar güýjümi jemläp, aýagymy howada aýlanymdan, türsügim jarta ýyrtylyp, ikä bölündi. Menem eýeriň üstüne oturdym. Indi

eýeriň üstünde öňe omzadygymça türsük büzülip, büzülip, ýokary süýşýärdi. Türsügiň rezini-de sypansoň belli-beter bolýardy. Däliräýjek bolýardym. Hernä, jalbarymyň jübüsi hemişe hoňkaryp duransoň, elimi jübimiň deşiginden sokup, türsügimi çekeläp ugradym. Türsügi bölek-bölek goparyp, beýleki jübime dykýardym. Men satanymyň arasynda galan iň soňky bölegi-de çykarmak üçin elimi sokdum.

Yzymdan Nejmi:

– Näme edýärsiňäý? – diýdi.

– Näme edýärmişim?

– Yzyňa seretsene!..

Bir seretsem, aýlaw pişme sepilen ýaly ap-ak mata bölekleri bilen dolupdyr. Howada mata bölekleri uçuşýar. Mende akyl-huş galdymy, gardaş. Türsügimden goparan böleklerimi jübime dykýarmykam diýip, asmana sepeläp gelsem näme. Masgara boldum. Jemal beýleden:

– Hawa-la – diýdi. – Menem türsügimi ogurlajagyňyzy aňdym. Şoň üçinem eşiklerimi şkaftan aýyrdym. Nejmi kartoşkanyň türsüginem düwünçege salyp goýdum.

Nejmi kartoşka Selahatdiniň iki essesiçe bardy. Ol muny eşden badyna:

– Waý, meniň türsügimmi? – diýip gygyrды.

Soň üçüsi biri-biriniň üstüne topulyp, gyrlyşmaga başladylar. Bizem dost-doganlyk borjумыzy berjaý edip:

– Ur, ur, ur! – diýip gygyryşýardyk.

Eziz NESIN / “Siziň ýurduňyzda eşek ýokmy?”

Terjime eden Has TÜRKMEN. Satiriki hekaýalar